

Õiguskantsler

Teie

nr

Õiguskantsler 14.03.2013 nr 6-1/121448/1301248

**Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta
Elektrienergia tarbimise tunnipõhine arvestus**

Lugupeetud

Pöördusite minu poole avaldusega, milles tõstasite küsimuse kodutarbijana tunnipõhise hinnaga elektrienergia ostmise võimalikkusest.

Selgitasite, et olete elektrituru avanemiseks valmistudes ning elektribörsil kujunevat elektrienergia hinnatrendi jälgides jõudnud järeldusele, et soovite osta elektrit tunnipõhise hinnaga, kuna see võimaldab Teil oma energiatarbimist kõige paremini suunata ning tarbida elektrit rohkem just neil öötundidel, mil see kõige odavam on. Et seda teha, on aga tarvis elektrienergia tunnipõhist tarbimist arvestada võimaldavat kaugloetavat mõõteseadet. Pöördudes selles küsimuses Elektrilevi OÜ poole, selgitas viimane, et nimetatud kaugloetavad arvestid paigaldatakse kõigile tarbijatele hiljemalt 2017. aastaks. Viitasite oma avalduses, et Teile teadaolevalt on osadele tarbijatele taolised kaugloetavad arvestid juba paigaldatud. Teie hinnangul on olukorras, kus osadel tarbijatel juba on tunnipõhist arvestamist võimaldavad mõõteseadmed ja teistel veel mitte, tegemist ebavõrdse kohtlemisega.

Teile teadaolevalt võtsin Teie avalduse menetlusse. Kuna elektrienergia tarbimise tunnipõhist arvestamist võimaldavate kauglugemisseadmete paigaldamist, sh arvestite paigaldamise ajakava reguleerivad Vabariigi Valitsuse 26.06.2003 määruse nr 184 „Võrgueeskiri” (edaspidi: võrgueeskiri) §-d 39-40, siis asusin menetluse käigus kontrollima nende sätete kooskõla põhiseadusega.

Oma menetluse tulemusel ei tuvastanud ma võrgueeskirja §-de 39-40 vastuolu põhiseadusega.

Alljärgnevalt selgitan Teile lähemalt menetluse käiku ning esitan oma seisukoha õiguslikud põhjendused.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Menetluse käik

Menetluse käigus pöördusin teabe nõudmisega majandus- ja kommunikatsiooniministri poole. Uurisin majandus- ja kommunikatsiooniministrilt, millistel kaalutlustel näevad võrgueeskirja §-d 39–40 erinevate tarbijagruppide lõikes (korterid; tarbijad, kelle liitumispunkti kaitse on kuni 63 A; tarbijad, kelle liitumispunkti kaitse on suurem kui 63 A; üle 1000 V pingel elektrienergia tarbijad) ette erinevad tähtajad (01.01.2013 ja 01.01.2017) kauglugemisseadmete paigaldamiseks. Lisaks soovisin teada, miks on tähtajad kauglugemisseadmete paigaldamiseks just vastavalt 01.01.2013 ja 01.01.2017. Palusin ministril ka selgitada, kas kodutarbijatel on võimalik juba enne 2017. aastat lasta oma tarbimiskohta paigaldada kauglugemisseadmeid (sh ise selle paigaldamise eest tasudes), mis võimaldaksid tunnipõhist elektrienergia tarbimise arvestust.

Majandus- ja kommunikatsiooniminister vastas selgituseks minu teabe nõudmises esitatud küsimustele, et esmajärjekorras paigaldatakse kaugloetavad elektriarvestid elektri suurtarbijatele (valdalalt ettevõtetele). Seepärast näebki võrgueeskiri ette, et suurema kui 63 A peakaitsmega kohtades peab kauglugemisseade olema juba 2013. aasta algusest. Minister märkis veel, et üle 63 A peakaitsmega tarbimiskohtasid on Eestis umbes 20 000 (kokku on Eestis ligi 710 000 tarbimiskohta), kuid neis tarbitakse umbes 70% Eestis tarbitavast elektrist. Kõigile tarbijatele, sh kodutarbijatele, peavad kaugloetavad elektriarvestid olema paigaldatud hiljemalt 01.01.2017. Seejuures märkis minister, et 2017. aasta tähtaeg on seotud praegu kasutusel olevate arvestite kasutus- või taatlemistähtaegade lõppemisega. Minister viitas, et järgneva nelja aasta jooksul, mil toimub kaugloetavate arvestite paigaldus, lõpeb taatluse kehtivus enam kui 276 000 arvestil, mis moodustab ligi 40% arvestite vahetamise projekti kogumahust.

Minister selgitas ka, et uute kaugloetavate arvestite paigaldamine on võrguettevõtja kohustus ning uute arvestite paigaldamisega seotud kulud arvestatakse võrgutasude hulka. Seejuures nõuab elektriarvestite väljavahetamine võrguettevõtjatelt arvestatavaid investeeringuid. Minister viitas, et Elektrilevi andmetel lähevad kaugloetavad arvestid investeeringuna maksma 94 miljonit eurot, VKG Elektrivõrgud sõnul investeerivad nad igal aastal mõtteseadmetesse kuni 330 000 eurot ning Imatra Elektrivõrgud on hinnanud kauglugemisseadmete paigaldamise investeeringute mahuks kuni 2016. aasta lõpuni 4 miljonit eurot.

Olgugi, et ka kodutarbijate tarbimiskohtadesse on kaugloetavate elektriarvestite paigaldamist juba alustatud, osutas majandus- ja kommunikatsiooniminister, et elektrituruseaduse § 67 lõike 6 kohaselt on kodutarbijatel võimalik lasta oma tarbimiskohta ka enne 2017. aastat tunnipõhist elektrienergia tarbimise arvestamist võimaldav kaugloetav arvesti paigaldada, tasudes selle eest ise. Minister viitas siiski, et kõigile soovijatele üksikjuhtudel vastutulemine ja eraldivõetult uue arvesti paigaldamine ei pruugi tehnilises, majanduslikus ja ajalises mõttes kuigivõrd efektiivne olla.

Õiguslik hinnang

Kaugloetavate elektriarvestite paigaldamist reguleerivad võrgueeskirja §-d 39–40. Võrgueeskirja § 39 sätestab alla 1000 V pingel elektri tarbimise korral mõttesadme suhtes kohaldatavad nõuded. Võrgueeskirja § 39 lg 1 p 1 näeb ette, et kui tarbija liitumispunkti kaitse on kuni 63 A, peab mõttesüsteem alates 1. jaanuarist 2017 võimaldama aktiivenergiat mõõta kauglugemisseadmega; võrgueeskirja § 39 lg 1 punktist 2 tuleneb, et kui tarbija liitumispunkti kaitse on suurem kui 63 A, peab mõttesüsteem alates 1. jaanuarist 2013 võimaldama mõõta aktiivenergiat ja reaktiivenergiat kauglugemisseadmega. Võrgueeskirja § 39 lg 2 sätestab, et mõttesüsteem peab alates 1. jaanuarist 2017 võimaldama korteris mõõta aktiivenergiat

kauglugemisseadmega. Võrgueeskirja § 40 reguleerib üle 1000 V pingel elektri tarbimise korral mõõteseadme suhtes kohaldatavaid nõudeid ning näeb ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab üle 1000 V pingel elektrienergia tarbijale paigaldatud mõõtesüsteem võimaldama mõõta energiat kauglugemisseadmega.

Seega sätestab võrgueeskiri erinevad tähtajad erinevate tarbijagruppide tarbimiskohtadesse kaugloetavate mõõteseadmete paigaldamiseks. Alljärgnevalt hindangi seda, kas erinevate tarbijagruppide erinev kohtlemine kaugloetavate mõõteseadmete paigaldamisel on kooskõlas põhiseaduse (edaspidi: PS) §-s 12 sätestatud võrdse kohtlemise nõudega.

PS § 12 lg 1 esimene lause „Kõik on seaduse ees võrdsed” sätestab üldise võrdsuspõhiõiguse. Üldise võrdsuspõhiõiguse riivega on tegemist siis, kui leiab aset sarnastes oludes olevate isikute erinev kohtlemine.¹ Võrdsuspõhiõiguse riive ei tähenda veel tingimata selle õiguse rikkumist. Erinev kohtlemine võib teatud tingimustel olla põhiseaduslikult õigustatud. Nii on ka Riigikohus leidnud: „Kui on olemas mõistlik ja asjakohane põhjus, on ebavõrdne kohtlemine seadusloomes põhjendatud.”² Seega tuleb võrdsuspõhiõiguse võimaliku rikkumise tuvastamisel hinnata, kas isikute erinevaks kohtlemiseks esineb mõistlik ja asjakohane põhjus; samuti seda, kas erinev kohtlemine on seda põhjust silmas pidades mõõdukas.

Leian, et kõigi kasutuses olevate elektriarvestite välja vahetamine kauglugemist võimaldavate mõõteseadmete vastu on mitte üksnes investeeringumahult vaid ka ajakulult küllalt mahukas ülesanne. Seetõttu on mõisteta, et kõigi Eesti tarbijate elektriarvestite välja vahetamine ei saa toimuda n-ö üleöö, vaid see võtab aega. See tähendab aga paratamatult, et osade tarbijateni jõuavad kaugloetavad arvestid mõnevõrra varem kui teisten. Olukorras, kus piiratud ressursside (sh aja- ja tööjõuresursid) tingimustes ei ole võimalik tagada kõigi tarbijate elektriarvestite vahetamine täpselt ühel hetkel, on minu hinnangul mõistlik, et protsessi viiakse läbi etappide kaupa. Seda näiteks nii, et erinevate objektiivsetel alustel määratletavate tarbijagruppide lõikes nähakse ette erinevad tähtajad arvestite paigaldamiseks³. Seejuures on minu hinnangul põhjendatud lähtuda erinevate tarbijagruppide eristamisel nende eeldatavast tarbimismahust, paigaldades kaugloetavad arvestid esmajärjekorras suure tarbimismahuga tarbimiskohtadesse, kus tunnipõhine elektrienergia tarbimise arvestamine ning sellest lähtuv tarbimise suunamine neile tundidele, mil börsihind on (eelduslikult) odavam, avaldaks suurimat mõju.

Võrgueeskiri näebki sisuliselt ette, et (eeldatavalt) suurema tarbimismahuga elektritarbijatele paigaldatakse kaugloetavad seadmed esmajärjekorras, s.t hiljemalt 2013. aasta alguseks. Väiketarbijatele⁴ peavad vastavad arvestid olema paigaldatud hiljemalt 2017. aasta alguseks. Seejuures lähtub võrgueeskiri erinevate tarbijagruppide eristamisel objektiivsetest kriteeriumitest – tarbimiskoha peakaitsme suuruselt (üle või alla 63-amprine peakaitse) ning sellest, millisel pingel elektrit tarbitakse (üle või alla 1000 V pingel).

Eeltoodud arutluskäiku arvesse võttes olen seisukohal, et nimetatud tarbijagruppide erinev kohtlemine kaugloetavate elektriarvestite paigaldamisel on põhjendatud ega kätke endas erinevate tarbijate meelevaldset ebavõrdset kohtlemist.

¹ Riigikohtu halduskolleegiumi 20.12.2001 otsus nr 3-3-1-61-01, p 5; Riigikohtu üldkogu 03.01.2008 otsus nr 3-3-1-101-06, p 24; Riigikohtu üldkogu 07.06.2011 otsus nr 3-4-1-12-10, p 36.

² Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 01.10.2007 otsus nr 3-4-1-14-07, p 13.

³ Seejuures on näiteks võimalik, et enne kaugloetavate arvestite paigaldamist kõigile tarbijatele on arvestite ning nendega seotud süsteemi toimimist vajalik testida mõne väiksema tarbijate grupi peal, veendumaks, et kõik toimib nii nagu peab.

⁴ Elektriturseaduse § 12 lg 1³ sätestab: „Väiketarbija on kodutarbija, korteriühistu, korteriomani ühisus ja see äritarbija, kelle elektripaigaldis on võrguga ühendatud madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu.”

Eespool kirjeldatud erineva kohtlemise mõõdukuse hindamisel tuleb arvesse võtta elektriturul avanemist kõigi tarbijate jaoks alates 01.01.2013. Sellega seonduvalt mõõnan, et tunnipõhist elektrienergia tarbimist mõõta võimaldav kaugloetav arvesti soodustab avatud elektriturul oma tarbimise teadlikku juhtimist, andes tarbijatele võimaluse suunata tarbimine rohkem just neile tundidele, mil elektri börsihind kõige madalam on⁵. Minu hinnangul ei saa aga kaugloetavate elektriarvestite olemasolu pidada avatud elektriturul toimimise mõõdapääsmatuks eelduseks. Ka praegu, kui veel kõigil kodutarbijatel ei ole kaugloetavaid elektriarvesteid, on tarbijatel võimalik osta börsihinnaga elektrit, sõlmides selleks endale sobiva elektrimüüjaga vastav elektrileping. Seejuures on tarbijatel võimalik kahetariifse mõõtesüsteemi olemasolul sõlmida elektrimüüjaga leping, mis võimaldab mõõta eraldi päeval ja öisel ajal tarbitud elektrit ning maksta selle eest vastavalt päevase ja öise kaalutud keskmise börsihinna alusel. Samuti on tarbijatel võimalik oma elektrimüüjat kasvõi iga kuu vahetada. Lisaks kinnitas minister mulle saadetud vastuses, et tuginedes elektrituruseaduse § 67 lõikes 6 sätestatule on tarbijatel ka praegu võimalik taotleda võrguettevõtjalt oma tarbimiskohta kaugloetava elektriarvesti paigaldamist, tasudes seejuures ise mõõteseadme maksumuse ja selle paigaldamise eest. Pean siiski tõdemä, et arvestades praegu käimasolevat elektriarvestite kaugloetavate seadmete vastu välja vahetamise protsessi, ei pruugi selline samm ajalisel ja rahalisel perspektiivis ennast ära tasuda.

Eeltoodud järeldusest eraldiseisvalt mõõnan, et Vabariigi Valitsuse heaks kiidetud Eesti elektrimajanduse arengukavas aastani 2018 oli ära toodud esialgne eesmärk paigaldada kaugloetavad arvestid osale tarbijatest 2010. aastaks ja kõigile tarbijatele hiljemalt 2013. aastaks⁶, s.t ajaks, mil elektriturg avanes kõigi tarbijate jaoks. Seetõttu on kahetsusväärne, et kaugloetavate arvestite paigaldamise lõpptähtaeg on nihkunud 2017. aastasse. See tõdemus ei muuda aga minu seisukohta, et kaugloetavate elektriarvestite paigaldamine ei ole avatud elektriturul osalemise vältimatuks eelduseks ning et arvestite paigaldamise protsessi jaotamine etappideks ei ole vastuolus PS §-s 12 sätestatud võrdse kohtlemise nõudega.

Selle seisukohaga lõpetan menetluse käesolevas asjas. Mul on kahju, kui minu seisukoht ei pakkunud Teile oodatud lahendust. Täna Teid siiski minu poole pöördumast ja kaugloetavate elektriarvestite küsimusele tähelepanu juhtimast.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri ülesannetes

Merike Saarmann 693 8414;
e-post: merike.saarmann@oiguskantsler.ee

⁵ Tarbija makstav elektri hind arvestatakse sel juhul konkreetset igal tunnil börsil kehtivate hindade järgi.

⁶ Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018; kättesaadav internetis: https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/Eesti_elektirimajanduse_arengukava.pdf, lk 41, meede 2.3.